

INTERPETATION OF HERACLITUS' FRAGMENTS AT PHILOSOPHY CLASSES

HERAKLEİTOS'UN *FRAGMANLAR* ADLI ESERİNİN FELSEFE
DERSLERİNDEKİ YORUMU¹

Gülüse AKSOY²

Abstract

The article presents an analysis of the assignment, *Hermeneutic Interpretation of Heraclitus' Fragments*, within the course 'Readings and Analysis in Philosophical Texts I' offered in the 2015/16 academic year at the newly opened Department of Philosophy, the Faculty of Literature in Bartın University. The course aims at making the famous and important texts in Philosophy, i.e. 130 fragments by Heraclitus that have survived to the present due to so called "traditional sources dating back to post-Platon period", more understandable and fulfill in that way the contemporary needs in philosophical education. Based on their individual preferences, students are free to select a specific fragment(s) in order to complete a written or oral practical assignment aimed at further independent interpretation of the chosen fragment and summarizing the data on it on the basis of the theoretical materials offered at the class.

Keywords: understanding, interpretation, generalization, to relate, everything

Özet

Bu makale, 2015/16 eğitim ve öğretim yılı güz döneminde Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde yeni açılmış Felsefe Bölümü birinci sınıf öğrencilerinin 'Felsefi Metin Okuma ve Çözümleme I' derslerinde öğrendiklerine *Hermeneütik Açıdan Herakleitos'un Fragmanlar*'ı konusu üzerine hazırladıkları yazılı ödevleri örneğinde bir göz atma teşebbüsüdür. Dersimizin amacı, felsefe tarihinde ün kazanmış metinlerle okurlar arasındaki ilişkinin mahiyetine çağımızın felsefi eğitim talepleri açısından ışık tutabilmek, öğrencilerin kavrama ve düşünme özgürlüğünü kısıtlamadan, öğrendikleri ve araştırdıkları bilgilerle elde edilen sonuçları, 'Platon sonrası geleneksel kaynaklar'ı doğru araştırma ve yorumlama yöntemleri sayesinde günümüze ulaşan Herakleitos'un "139 fragmanı" arasından şahsi yorumlamaları için daha yatkın olan bir fragmanı seçerek, onun üzerine sözlü ve yazılı paylaşımlarını desteklemektir.

Anahtar Kelimeler: kavrama, yorumlama, genelleştirme, ilişkilendirme, her şey

¹ Bu araştırma, Üniversite eğitiminde öğrencilerin öğrendiklerini kontrol etmeyi amaçlayan sınav sisteminin izin verdiği vize ve iki ara sınavla adı geçen derslerde öğrenciler tarafından yazılan *Yazılı Ödevlerinin analizi* üzerinden oluşmuştur ve öğrencilerin öğrendiklerini öğrenme (vize: yazılı ödev) ve pekiştirme (1. Ara sınav: yazılı sunum, 2. Ara sınav: sözlü sunum) sürecini, *özgür düşüncelerini* yansıtmaları itibarıyla ödevlerinin konusu için Herakleitos'un 8. fragmanını seçmiş olan dört öğrencinin ödevlerinden seçilmiş örneklerle genel olarak yansıtıyor.

Yazılı ödevin hazırlanması esnasında üniversiteye yeni başlayan öğrencilerin büyük bir kısmı, ödevlerini bölümümüzün araştırma görevlileri Fahriye YARAŞ ve Öner GÜLER'in tavsiyeleri doğrultusunda tekrar tekrar düzenleyerek son haline getirmişlerdir. Öğrencilerin yazılı ve sözlü sunumlarında gösterdikleri başarılarında, öğrencilerin ve adı geçen genç araştırmacı asistanlarımızın bir arada kaynaşması neticesi ortaya çıkmış olmasa küçültülemez ve bu makalede iki aydan fazla bir zaman aralığında yeni anlatı ve anlamalar sonucu yapılan düzeltmeler doğrultusunda öğrencilerin sistematik düşünme konusunda kat ettikleri gelişmeleri inceleyerek ortaya koymaktır.

Makalenin devamı, 6., 49., 85., 91., 101. ve öteki fragmanları seçmiş olan öğrencilerin ödevlerindeki örneklerle desteklenmiştir.

² Yrd. Doç. Dr., Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi.

Giriş

Anadolu topraklarında doğmuş, yaşamış ve felsefe yapmış olan nice filozof vardır. Onlardan birisi, bugünkü İzmir ilinin Selçuk ilçesi sınırlarında bulunan Efes'te Sokrates öncesi yaşamış ve *Fragmanlar* adıyla da malum olan eserini yazmış olan Herakleitos'tur.

Bu araştırma, iki sınıfta yüzden fazla öğrencisi olan Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü 1.sınıf öğrencilerinin 2015/16 Eğitim yılının güz döneminde 'Felsefi Metin Okuma ve Çözümleme 1' derslerinde öğrendikleri uygulamalı kuramsal bilgilerin geliştirilerek incelenmesine duyulan ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır. İsminden de anlaşıldığı üzere adı geçen Felsefe derslerinde öğrencilerle Felsefe Tarihinin ünlü düşünürlerinin eserleri okunarak ve bu eserlerin içeriği, yazılması ve günümüze ulaşmasına dair ayrıcalıkları çözümlenerek, felsefe tarihinde yorum sanatının tuttuğu yer ve yorumun felsefi düşünce olarak gelişme aşamalarının öğrenilmesi amaçlanmıştır.

Adı geçen derslerimizde sözün farklı anlamlarını (*polisemi, omonimler*) kullanarak mecazlar ve sözcük oyunları ile bezenmiş bir söylem sahibi olarak bilinen MÖ 5.-4. yüzyıllarda yaşamış olan antik filozof Herakleitos'un *Fragmanlar*'ını okumanın yanı sıra, bu eseri ve yazarını öğrenen, yorumlayan, yorumların yorumlarını aktaran şahıslara ve onların çalışmalarına değinildi ve elbette ki eserin kendisi öğrenildi. Her araştırmanın sonucunda elde edilen bilgileri anlamlı kılan süreç, bu bilgilerin sunulmasıdır.

Bu yönden öğrencilerin yazılı ve sözlü sunumları, felsefi hermeneütiğin esas kavramlarından birisi olan, bir taraftan anlatma ve yorumun öteki taraftan anlamının karşılıklı şartlı bağlantısını gösteren bir *metafor* teşkil eden *hermeneütik döngü* kavramı üzerinden oluştu. Felsefi metin okuma ve çözümleme dersleri, anlamının trafiğini takip etme, bu trafikteki farklı "model", farklı "beygir gücü" anlama araçları olan okurların zorunlu veya önerilen kurallarıyla çok trafikli bambaşka bir dünya açısıdır.

Herakleitos'un *Fragmanlar*'ını hermeneütik açıdan öğrenme üzerine öğrencilerin yazılı ödevler hazırlamaları da, bu trafiğe ek kurallar –yazı düzeni ve sunumu üzerine- ilave etme zorunluluğunu yarattı. Böylece derslerin akışında dersin adının da ifade ettiği şekliyle –felsefi metni okuma, felsefi metni çözümleme ve yazıda sunma gibi- parametreler oluştu. Bu yazımda, yüzden fazla öğrenciden oluşan iki farklı sınıf öğrencilerinin Herakleitos'un *Fragmanlar* eserini öğrenmeleri sürecini yansıtan ve aynı zamanda bu sürecin bir sonucu olan yazılı ödevlerindeki durumu incelenmiş olup, Herakleitos'un "Karşıt olan şeyle bir araya gelir ve uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar. [Her şey çatışma sonucunda meydana gelir]"³ gibi ifadelerden oluşan 8. fragmanı üzerine hazırlanmış yazılı ödevlerinin 'Giriş' kısmına ait olan dört öğrencinin düşünce tarzları A, B, C, D şeklinde gösterilerek paylaşılmıştır.

Fragman olarak adlandırılan kimisi bir sözcükten (122.Fr.) en uzununu birkaç cümleden oluşmuş ifadeleri teşkil eden bu alıntılar, '*Platon sonrası geleneksel kaynaklar*'a atıfta bulunarak aktaran kaynak olarak *Çiğdem Dürüşken* çevirisindeki 'Herakleitos'un *Fragmanlar*' kitabı esas alındı⁴. Bu kitap içeriği itibarıyla bize ilgi odağımız olan bu antik filozofun yazılarını Yunanca-Türkçe karşılıklı bir metinle aktaran, onunla sohbet olanağı tanıyan, çevirmenin isabetli yorumlarıyla Herakleitos'un söz oyunlarına katılmış bir çalışmadır. *H.Diels*'in sahte olduğunu ileri sürdüğü fragmanlarla birlikte bu yayında 139 fragman iki dilde de art arda diziliyor. Herakleitos'un *Fragmanları*nı öğrenmede sözü geçen kitabın seçilmesinin bir diğer sebebi de, bu kitabın kaynaklara

³ Herakleitos (2014). *Fragmanlar*. S.49.

⁴ Herakleitos (2014). *A.g.e.*

detaylı önem vermesidir. Herakleitos'u öğrenmede kendisi kaynak sayılabilecek bu kitapta kaynakça kısmı iki ayrı – 'Fragmanlar için Kaynakça' ve 'Genel Kaynakça'- olarak bölünmüştü⁵ ve *Fragmanlar* eserinin her fragmanı, sözü geçen kitapta kaynağıyla beraberinde getirilmiştir. Onların arasında Platon sonrası geleneksel kaynaklar adı altında MS 13.yüzyılda yaşamış Ortaçağın ünlü düşünürü Albertus Magnus'a kadar uzanan yazarların –Diogenes Laertos, Plotinos, Jamblichus, Proklus, Plutarkhos, Origenes, Clemens Alexandrinus, Markus Aurelius Antonius vb. yazarlarından yapılan alıntılar bulunmaktadır.

Eski Yunanca bir kelime olan *hermeneutike*, metinlerin (çoğunlukla antik döneme ait olan) yorum ilkelerinin öğretisidir. "Bir yorum sanatı, bir metin kritiği, bir tefsir anlayışı (*ekzegegesis*), bir bilme yöntemi, bir anlama kuramı olarak tarih içinde farklı nitelikler kazanmış"⁶, farklı düşünürlerin öğretileri birikiminde kendi tarihi içinde büyük sıçramasını gerçekleştirerek kurallar üretmeye başlamış, 19. yüzyılın ortalarından sonra, ayrıca 20. yüzyılın ortalarında *psikolinguistik* öğretisiyle yeniden kültür ve düşünce dünyasının öne çıkan konularından biri haline gelmiş hermeneütik, insan dünyasına ait ifadeleri anlamının sanatı ve bilimi konumunu korumaya devam etmektedir.

Öğrencilerimle ilk buluşmalardaki, ayrıca ödeve başladıklarında kimisinin kayıtsız ve belirsizliği, kimisinin sevinç tezahüratları geçtikten sonrasındaki uygulamalı öğrenmelerle hermeneütüğün dile dönüş hareketi başat konumuna ulaşmasına yön tuttu diyebiliriz. Bu durumun nedeni, çağdaş felsefede hermeneütüğün hem *anlamayı* inceleyen öğretilerin birisi olmasından kaynaklanması hem de öğrencilerin üniversiteye anlama açısından gelişmiş hazırlıkta gelmeleridir muhakkak. Elbette ki öğrencilerin eğitimlerini üniversitede devam edebilmeleri, onların belli bir düzeyde bilgi sahibi olmalarındandır. Fakat yükseköğretim, üniversite öncesi bilgi birikimini düzenler, öğrencilerin bilgilerine daha da kavramsal ve kuramsal bilgi katar⁷ ve sonuçta düşünme tarihinin evrimini, düzenli şekilde tarihsel ve kültürel önem taşıyan etaplar halinde aktardığından öğrenciler, bir yönden düşünme tarihini öğrenirler ve aynı zamanda kendilerini bu tarihe ait bireyler olduğunun da farkına varırlar. Öğrencilerin ilgi alanlarını, onların anlama ve kavrama tarzı ve adı geçen anlamda gelişmeleri etkiliyor: sağduyu hissiyle ele aldıkları konular üzerine düşünce ufuklarının derinleşmesi ve genişlemesi sonucu, yorumlarına yansıyan anlamalarını, öğrencilerin dönem başında sergiledikleri bilgilerle sonraki sonuçları karşılaştırdığımızda görebiliyoruz. Yeni içerikleri, oturmuş yerleşmiş veya gelenekleşmiş ide ve tasarımlar sistemine dâhil eden anlamının, düşünmenin evrensel operasyonu olduğunun sergilenmesini okul yılı dönemi boyunca adım adım öğrenerek ilerlemeleri hazırladı; her öğrenci, kendi dünyasını, kendi ruh halini, kendi yaşam deneyimlerini, *Fragmanlar*'ı yorumlamasına katarak çalıştı.

Herakleitos'a atfedilen *Fragmanlar* adlı eser kayıp bir eser sayılıyor. *Latince* bir kelime olan *fragmanlar* sözcüğü; parçalar, kesikler demek. Herakleitos'a ait sayılan ve *Fragmanlar* olarak adlandırılan yazı parçaları MÖ 4.yüzyıl ila MS 13. yüzyıl arasında yaşamış yazar ve filozofların kitaplarından doğrudan alıntılar, dolaylı alıntılar, yorumlar ve atıflar biçiminde günümüze ulaşmışlardır⁸.

19.yüzyılda felsefe tarihinin özelliğini sağlayan denilebilecek bir yöntem -olayları olduğu gibi onarma ve restore etme yöntemi- *doksographi* ortaya çıkar. Eski döneme ait metinleri öğrenmede bu hususun tarihçisi Hermann Diels'in (1848-1922) yürürlüğe koyduğu *doksographi* yönteminin rolünü, başlangıçta öğrencilerin kendilerinin hazırladıkları ödev metnini düzenlemedeki hatalar misalinde anlatılması, yazarlarını

⁵ Herakleitos (2014). *A.g.e.* Ss. 329, 335.

⁶ Taşdelen, Vefa (2008). *Hermeneütüğün Evrimi "Kesitler"*. S. 9.

⁷ Bu süreçte bölümümüzün araştırmacı asistanların ilgisi ve katkısı şüphesizdir.

⁸ Herakleitos (2014). *A.g.e.* S. 26

düzenleme sürecine başka bir gözle bakmalarını sağladı ve doksographi yönteminin tarihsel kültürel önemini etkinleştirdi.

Eski Yunancada *doxa* sanılar ve *grapho* yazmak sözcüklerinin birliği olan bu kavram, felsefi kontekstte aynı konu üzerine, genel olarak eski döneme ait olan düşünürlerin fikirlerini toplayan derleme demektir. Herakleitos'un 38.-47. Fragmanlarının kaynağını⁹ oluşturan Antik Yunan felsefe tarihçisi Diogenes Laertios'un en önemli yapıtı olan on kitaptan oluşan *Traktatos*'un bir kitabını teşkil eden *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*¹⁰ de, eski çağın onlarca düşünürün yaşamını, yapıtlarını, öğretilerini sunan bir doksographidir. Çünkü Herakleitos'un kitabı bir bütün olarak elimize ulaşmamış fakat doksographi yöntemini kullanarak bu düşünürün kalemine ait olduğu tahminiyle uyum sağlayan parçalar günümüze erişmiştir.

"İlk kez 1867 yılında Hermann Diels'in ikincil kaynakları tarayarak bir araya getirdiği" Herakleitos'a ait olduğu düşünülen *Fragmanlar* eserinin *Doğa Üstüne* adıyla bilinmesi Sokrates'ten önce yaşamış filozofların yazılarının genel *sınıflandırmadaki* adıdır. Örneğin, Antik Yunan felsefe tarihçisi ve biyografi yazarı Diogenes Laertios'un en önemli yapıtı olan kaynaklarda Herakleitos'un kitabı değişik adlarla anılmaktadır: *Musalar*, *Doğa Üstüne*, *Yaşam Kuralı için Şaşmaz Bir Yönetim*, *Davranış Kuralı*, *Herkesin Yarattığındaki Tek Düzen*¹¹.

Doksographi yöntemini doğru kullanma sayesinde Herakleitos'un "ateşten dirilen" *Fragmanları* yorumlama işine farklı düşünürler katkı sağlamışlardır. *Varoluşçu* felsefenin önde gelen isimlerinden biri olarak tanılan Alman düşünür *Martin Heidegger* (1889-1976) ve görüngübilimin kurucusu olarak bilinen *Edmund Husserl*'in asistanı olarak ilmi hayatına başlayan başka bir Alman düşünür araştırmacı *Eugen Fink*'in¹² (1905-1975) ortak çalışmasıyla Almanya'nın Freiburg/Breisgau Üniversitesi'nde 1966/67 öğretim yılının kış döneminde organize edilmiş bir *Heraclitus seminerinde* Herakleitos'un fragmanlarını yorumlama teşebbüsü, diğer birçok fragman üzerine tartışmaların sürdürülmesine rağmen 64. fragmanla başlamıştır¹³; çünkü tartışmaya katılanlar, "her şey – bütün, her şey – varlık" anlamındaki "her şey" (ta panta)in" hangi bağlantıda zikredildiğini öğrenmek istemişlerdir¹⁴.

Yüzden fazla fragmanın bulunduğu Herakleitos'un *Fragmanlar* eserinden Felsefe bölümü 1.sınıf öğrencileri, şahsi anlamalarını ve hazırlıklarını yansıtarak felsefi bir yorum sunmak için (öğrencilerin yüzde birini oluşturan bir grup) 8. fragmanı seçti. Şimdi, çalışmanın amacını teşkil eden hususa, bu yorumlara değinilecektir.

Ek A yorumu Öğrenci ödevinin 'Giriş' kısmından:

"Evrendeki her şey zıt kavramlar sonucunda meydana gelmektedir. Çünkü sürekli karşıtlıklar ve doğa ile mücadele çabası, varlıkların başlıca var olma nedenidir.

Bu zıtlıklara örnek verecek olursak kutuplar zıt kavramlar için en güzel örneklerden biridir. Çünkü aynı kutuplar birbirini ittiği fakat zıt kutupların birbirini çekmesi buna örnek gösterilebilir. Çağımızın daha güncel bir konusu olan hareketsiz bir yaşam sonucunda meydana gelen obezite hastalığı ile dengesiz beslenme sonucunda meydana gelen anoreksiya nevroza hastalıkları tamamen birbirine zıt hastalıklardır. Herakleitos'un 8. fragmanında konusu geçen "Karşıt olan şeyle bir araya gelir ve

⁹ Herakleitos (2014). *A.g.e.* Ss. 109-127.

¹⁰ Laertios, Diogenes (2015). *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*.

¹¹ Laertios, Diogenes (2015). *A.g.e.* S. 421.

¹² Alman düşünür ve araştırmacı Eugen Fink'in Herakleitos'un *Fragmanları* yorumlamadaki rolü, Herakleitos üzerine seminere katılan konuşmacıların aralarında anlaştıkları ve ayrıldıkları noktalara, ifade ettikleri pasajlara okuyucunun dikkatini çekmemedir. *Bkz.* Heidegger ve Eugen Fink (2006). *Heraclitus Üzerine Dersler*. S. 9.

¹³ 64.Fragman: "Her şeyi yıldırım yönetir". *Bkz.:* Herakleitos (2014). *A.g.e.* S. 163

¹⁴ Herakleitos (2014). *A.g.e.* Ss. 55-69.

uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar. [Her şey çatışma sonucunda meydana gelir]¹⁵ düşüncesi ifade ettiği gibi obezite ve anoreksiya zıtlıklarını bir arada dengeleyen birey sağlıklı bir vücuda sahiptir.

Zıtlıkları tanıyabilmem için ödevimin birinci bölümünde 'Herakleitos'u Öğrenmede Hermeneütik' adlı başlık altında genel bilgileri verdim.

İkinci bölümde konusu edindiğim Herakleitos'un 8. fragmanını kendi açımdan yorumlamaya başladım. 2.1.bölümü 'Uzlaşmaz Olanların Birliği'nde olumlu ya da olumsuz vb. zıtlıklar arasındaki gerginlik doğanın temel şartı olduğu ve bu karşıtlıklar sonucunda en güzel uyumun meydana geldiğini Herakleitos'un *Fragmanlar* kitabından yararlanarak ifade edeceğim. 2.2.bölüm olan 'Evrendeki Uzlaşmazlıklardan Doğan Uyum'da yaşadığımız dünyada, her şeyin uzlaşmazlıklar sonucu meydana geldiğini ve bunun sürüp geden etkili faktör olan zaman içinde gerçekleşeceğini Çiğdem Dürüşken'in *Antikçağ Felsefesi* kitabından öğrendiğimi göstereceğim. Dile getirdiğim alt konuların yorumunu yaptığımda örnekleme, parça-bütün ilişkisi ve açıklama gibi metotlara başvurdum".

Ek B yorumu Herakleitos'un 8. fragmanını Çiğdem Dürüşken'in *Antikçağ Felsefesi* adlı ders kitabındaki anlatıları kullanarak açıkladığımı dile getiren başka bir öğrenci, ödevinin 'Giriş' kısmında çözümlenmek için seçmiş olduğu bu Fragmana şöyle değiniyor: "Herakleitos'un *Fragmanlar*'ını okuyup gözden geçirdiğimde evrende var olup da gördüğümüz ve sadece baktığımız bakmakla yetindiğimiz, neyin nasıl olduğunu bilmediğimiz bir fragmanı açıklamak istedim. Evrende bulunan somut veya soyut, algılayabildiğimiz ve sadece düşünerek ortaya koyduğumuz kavramlar vardır. Bu kavramları anlamak ve anlatmak amacıyla bu 8. fragmanı seçtim".

Ek C yorumu Aynı 8. fragmanı seçen başka bir öğrencinin ödevinin 'Giriş'inde 'Gelişme' bölümlerini açıklayıcı ifadeleri: "...Amacıma ulaşmak için ödevimi bölümlere ayırdım. 'Herakleitos'u Öğrenmede Hermeneütik' adlı birinci bölümde fragmanı yorumlamaya zemin hazırlayacağımı düşündüğüm genel bilgiler sundum. 'Hermeneütik' adlı birinci alt başlığında 8. fragmana yorum teorisinde herkes tarafından farklı yorumlar getirilebileceğini göstermeye çalıştım. Birinci bölümün 'Herakleitos' adlı ikinci alt bölümünde ise Herakleitos'un yaşamını, genel felsefesini daha iyi anlayabilmek adına okuyucuya sundum. Yine Ahmet Cevizci'nin *Felsefe Sözlüğü*'nden yararlandım.

Herakleitos'un felsefesini açıkladıktan sonra birbirine uyumlu olan şeylerin değil uzlaşmaz olanların aslında uyumu ortaya getirdiğini ikinci bölümüm olan 'Zıtlıkların Evrendeki Yeri'nde ayrıntılı bir şekilde ortaya koymaya çalıştım. Bu doğrultuda çalışmanın ikinci bölümün ilk alt başlığı olan 'Karşıtlar Birbirini Zorunlu Kılar' kısmında zıtların birbirini tamamladığını ve karşıtların sayesinde varlıksal anlam kazanabileceğini ortaya koydum. Zıtlıkların birbirini kovaladığını dile getirdim.

İkinci bölümün 'İnsan Hayatı Üzerine Yorumum' ikinci alt başlığında insanın zıtlıklarla hangi durumlarda karşı karşıya kaldığını gösterdim. 'Doğa Üzerine Yorumum' adlı üçüncü alt başlığında farkında olmasak bile doğada zıtlıkların olduğunu Herakleitos'un 8. fragmanından hareketle yorumladım. Çalışmamın 'Toplum Üzerine Yorumum' dördüncü alt başlığında edebi olarak toplumda olan zıtlıklardan bahsettim. Son olarak ise beşinci alt başlık olan 'Reha Muhtar tarafından 8. fragman ile ilgili hikaye'de karşıtların birbiri sayesinde anlam kazanabildiğini açıklayan kısa bir hikayeyi <http://...2012/08/24> einstein... adlı siteden aktardım.

Ödevime şahsi yorum yaparken kullandığım bazı Yunanca kelimeler bulunmaktadır, onların Türkçemizde yürürlüğü bulunan eşanlamlarını gösteren 'sözlükçe'¹⁶ ekledim".

¹⁵ A.g.e.s. 49

¹⁶ Yazılı ödevler çerçevesindeki 'Sözlük' kısmında verilebilecek sözleri 'sözlük' diye adlandırmak biraz zor olduğundan, *sözlükçe* neolojizmini kullanmada bir kusur bulmak doğru olmazdır.

Ek D yorumu da 8. fragman üzerine öğrencilerden başka birisinin ödevindeki 'Giriş' kısmındaki fikirler:

"Herakleitos'un 8. fragmanının anlamam ve yorumlamamdaki amaçlardan birisi düşünme dünyasına açılan kapının anahtarını felsefeyle açmaktı. Bu kozmozta ortaya atılan binlerce ideoloji, akım, fikir ve düşüncelerin nedenini ve sonucunu sorgulamamdı. 'Cehalet Mutluluktur' düşüncesi yerine mutluluğun bilgi ve düşünmeyle, akımlarla, fragmanlarla yakalanacağını bilmem, insanın benliğini, özünü, varoluşsal sebebini, yaşam gayesini açıklamak için sihir değneğidir..."

Sonuç

Bu çalışmada, Felsefe Bölümü birinci sınıf öğrencilerinin Herakleitos'un *Fragmanlar*'ını öğrenme sürecinin "Karşıt olan şeyle bir araya gelir ve uzlaşmaz olanlardan en güzel uyum doğar. [Her şey çatışma sonucunda meydana gelir]" içerikli 8. fragmanı ile ilgili yazılı ödevlerindeki düşüncelerine değinilmiştir. Freiburg Üniversitesi'nde 1966/67 öğretim yılının Güz döneminde adı geçen *Heraclitus seminerinde* Heidegger'in *Fragmanlar* üzerine yorumu, onun 1926 yılında yayımlanmış *Metafiziğe Giriş*, 1927 yılında yayımlanmış *Varlık ve Zaman* gibi ünlü yapıtlarından sonraki dönem düşünceleri ışığında söylem *-yasa/akıl/loqos* ve *qizli kalmama* (aletheia)- ile ilgili fragmanlardan hareketle belirlenmiş, *Edmund Husserl*'in asistanı olarak felsefi araştırma dünyasına atılan başka bir Alman Profesör Fink'in özel yorumsal stratejisi kozmik ve antroposentrik ayrılmalarla sınıflanmışsa¹⁷, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü birinci sınıf öğrencilerinin düşünceleri, Herakleitos'un *Fragmanlar*'ının hiçbir konu ihmal edilmeksizin ayrı ayrı ele alınabileceğinin örneğidir ve daha çok onların sağduyu hislerine dayanan felsefi yorumları ışığında eklektik düşünceler sergilemeleriyle ayrı bir önem taşımaktadırlar.

Kaynakça

- Heidegger ve Eugen Fink (2006), *Heraclitus Üzerine Dersler*, çev. İbrahim Görener, İstanbul: Günaydın Matbaası.
- Herakleitos (2014), *Fragmanlar*, çev. Çiğdem Dürüşken, Faruk Akyol, İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Laertios, Diogenes (2015), *Ünlü Filozofların Yaşamları ve Öğretileri*, çev. Candan Şentuna, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (6.Baskı).
- Taşdelen, Vefa (2008), *Hermeneutiğin Evrimi "Kesitler"*, Ankara: Hece Yayınları.

¹⁷ Heidegger ve Eugen Fink (2006). *A.g.e.* Ss. 8-9.